

STATYSTYKA MIĘDZYNARODOWA

Jacek ZIEMIECKI

Wpływ zmian wielkości długu publicznego na tempo wzrostu dochodu narodowego w Europie

Artykuł ma w zamierzeniu dwa podstawowe cele statystyczne — określenie pozytywnych skutków stopniowego zmniejszania państwowego długu publicznego oraz wykazanie, że standaryzacja statystyki w zakresie długu publicznego jest niezbędna.

Analiza powiązań statystyki finansów ze statystyką gospodarczą jest bardzo przydatna w okresie kryzysu. Analizy w tym zakresie są nieliczne. Czy obecna faza kryzysu, z rosnącym wzrostem gospodarczym, zamyka go do końca? Można przypuszczać, że nie, gdyż w połowie 2010 r. rozwinięte kraje kapitalistyczne zdecydowały o pozbyciu się nadmiernych deficytów budżetowych oraz zbyt wysokiego długu publicznego.

Początek kryzysu nastąpił w lipcu 2007 r., gdy po upadku Bear Stearns (firmy ze Stanów Zjednoczonych) agencja notowań Moody's obniżyła noty dla 200 wielkich banków i firm finansowych, w związku z nadmiernym inwestowaniem w kredyty subprime (częściowo pokrywane majątkiem użytkowników korzystających z kredytów). Szczyt kryzysu przypadł na marzec 2009 r. Dow Jones¹

¹ System notowań na giełdzie kapitałowej w Nowym Jorku.

osiągnął dno poniżej 7000 punktów (był to najniższy poziom od wielu lat). A kiedy nastąpi koniec tego załamania? Dość powszechnie uważa się, że w roku 2010 przebiegała jego faza końcowa. Według analiz statystycznych ekonomistów Francji są różne fazy wyjścia z kryzysu². I tak: ceny nieruchomości wracają do stanu przedkryzysowego po 5 latach, kursy giełdy kapitałowej — po 3,4 roku, stopa bezrobocia — po 7,8 roku, a wzrost produktu krajowego brutto — po 1,9 roku.

Główną metodą osłabienia ostatniego kryzysu było niedopuszczenie do utraty płynności finansowej w największych firmach, poprzez wsparcie ich kapitałem państwowych banków centralnych, a także pobudzanie popytu, głównie krajowego. Sytuacja ta jest całkowicie odmienna niż w okresie kryzysu 1929—1933, gdy upadłości firm były masowe. W wielu krajach świata w okresie 2007—2009 nastąpił wzrost roli pieniądza w gospodarce i wzrost długu publicznego, mimo względnego nadmiaru kapitału. Dzięki temu kryzys szybciej się kończy. W okresie wzrostu dochodu narodowego kraje rozwinięte dążą do stopniowego ograniczania nadmiernego długu publicznego. W artykule podjąłem rozważania, jak ta sytuacja będzie wpływać na przyszłe tempo wzrostu dochodu narodowego.

Na potrzeby artykułu przyjmuję, że dług publiczny jest zasobem w ekonomicznym znaczeniu tego pojęcia. Wynika on z kształtowania się działalności ekonomicznej w określonych dziedzinach. Jest nią głównie wieloletni strumień nadwyżek i deficytu budżetu państwa, a wynika z niektórych przepływów finansowych między firmami zagranicznymi a firmami macierzystymi, firmami macierzystymi działającymi w kraju a filiami za granicą oraz z niektórych innych przepływów (np. wieloletni kredyt mieszkaniowy klientów indywidualnych w Polsce pobrany z firm szwajcarskich). W ten sposób tworzą się długi publiczne krajowe i zagraniczne, krótkoterminowe i wieloletnie oraz inne wersje statystyki długu publicznego. Głównym źródłem pokrycia długu publicznego są obligacje rządowe stanowiące na ogół 80—90% pieniędzy na pokrycie długu, ale też inne papiery skarbowe czy nawet emisja pieniądza. W sprzedaży obligacji należy przestrzegać zaleceń, by terminy zapadalności długu nie następowały zbyt szybko.

Statystyka długu publicznego jest pełna luk (braku danych) oraz niejednoznacznych definicji. Przez wiele lat dla długu publicznego zagranicznego (zewnątrznego) nie publikowano danych dla krajów rozwiniętych, a dane o łącznym długu podawane były sporadycznie. Dopiero w ostatnich latach opublikowano dwie istotne informacje analityczno-statystyczne o długu publicznym dla krajów OECD i Unii Europejskiej (UE)³. Niestety dane w nich zawarte różnią się dość znacznie między sobą. Dlatego pokrótce przedstawię najistotniejsze różnice.

² Aglietta M., Lipietz A. (2010), *A la recherche d'un modele de croissance*, [w:] *Problemes Economiques*, s. 27—32.

³ *Central Government Debt: Statistical Yearbook 1999—2008* (2009), OECD; *European Economic Statistics* (2009), Eurostat.

TABL. 1. PODSTAWOWE DANE O PAŃSTWOWYM DŁUGU PUBLICZNYM

K r a j e	Wielkość długu publicznego w mln USD				Zapadalność długu w latach			Udział długu publicznego w PKB w %	
	ogółem		krajowy	zagra-niczny	ogó-łem	krajo-wy	zagra-niczny		
	2000	2008						2000	2008
Unia Europejska									
Austria	128904	258439	49620	208819	8,3	8,6	2,4	66,5	62,5
Belgia	250021	451769	.	.	6,1	6,2	0,4	107,8	89,6
Bułgaria	9362	7036	.	.	5,5	.	.	74,3	14,1
Cypr	5463	12190	.	.	5,6	.	.	58,8	49,1
Dania	82441	113638	63120	50518	6,9	11,0	1,8	51,5	33,3
Estonia	293	16380	.	.	8,0	.	.	5,2	4,8
Finlandia	53375	91082	7696	83391	3,9	3,9	.	43,8	33,4
Francja	760921	1942458	668206	1274252	6,8	6,8	.	57,3	68,0
Grecja	131157	347335	.	.	8,4	.	.	103,2	97,6
Hiszpania	344337	633673	340001	293672	6,6	6,6	.	59,3	39,5
Irlandia	36435	115593	.	.	6,2	.	.	37,8	43,2
Litwa	1408	9231	.	.	5,5	.	.	23,7	15,6
Luksemburg	1257	7894	.	.	6,4	6,4	.	6,2	14,7
Łotwa	963	6588	.	.	3,0	.	.	12,3	19,5
Malta	2175	5290	.	.	5,0	.	.	55,9	64,1
Niderlandy	207168	506924	.	.	6,6	.	.	53,8	58,2
Niemcy	1134431	2405017	.	.	6,6	6,7	1,4	59,7	65,9
Polska	63031	248625	170346	78279	5,3	4,3	8,1	36,8	47,1
Portugalia	56888	161682	.	.	6,2	.	.	50,5	66,4
Republika Czeska	10493	64219	48678	15541	6,6	.	.	18,5	29,8
Rumunia	8369	27210	.	.	3,5	.	.	22,6	13,6
Słowacja	10286	26208	16419	9789	4,7	3,8	7,6	50,3	27,6
Słowenia	52769	12452	.	.	5,0	.	.	26,8	22,8
Szwecja	131626	182005	114260	67745	4,8	5,78	0,1	53,6	38,0
Węgry	26031	112908	61517	51391	4,8	3,9	6,4	54,3	73,0
W. Brytania	594816	1390510	902710	487800	9,6	14,5	0,5	41,0	52,0
Włochy	1198295	2436658	1170846	1265812	6,8	6,6	11,0	109,2	105,8
Inne kraje									
Brazylia ^a	.	959267	703653	255614	5,0	.	.	.	.
Chiny ^b	.	327638 ^b	.	.	5,0	.	.	.	11,8 ^b
Indie ^a	.	667682	437065	230617	5,0	.	.	.	.
Japonia	6319727	8451556	.	.	6,0	6,0	.	135,4	172,1
Kanada	595151	1046426	930001	116425	6,0	6,2	.	82,1	69,7
Norwegia	49141	225915	123871	102044	3,1	3,1	.	29,2	50,0
Rosja ^a	.	.	.	402453	5,0	.	.	.	.
Stany Zjednoczone...	5312051	10213967	4733486	5480481	4,3	4,3	.	54,4	70,0

a Według wartości rynkowej. b 2006 r.

U w a g a. Wielkość długu publicznego krajowego i zagranicznego dla krajów UE i OECD według danych Eurostatu ogółem i proporcji długu negocjowanego według danych OECD.

Ź r ó d ł o: *Central Government Debt: Statistical Yearbook 1999–2008* (2009), OECD, Paris; *European Economic Statistics 2009* (2010), Eurostat; *2010 World Development Indicators* (2010), The World Bank, Washington D.C.; *2009 International Financial Statistics Yearbook* (2009), IMF, New York; *National Accounts Statistics Analysis of Main Aggregates 2009* (2009), UN, New York.

Dwie podstawowe różnice, dotyczące statystyki długu publicznego, między materiałami Eurostatu a statystyką MFW, zamieszczaną często w publikacjach Banku Światowego, polegają na tym, że statystyka Eurostatu nie obejmuje kre-

dytów handlowych jako składników długu publicznego oraz podaje wartość długu w cenach nominalnych, a statystyka MFV w cenach rynkowych (uaktualnionych) liczonych wraz z oprocentowaniem długu.

Dane o zadłużeniu w tabl. 1 zaczerpnięto z publikacji Eurostatu, a dla Japonii, Kanady, Norwegii i Stanów Zjednoczonych — z opracowań OECD i podane są w cenach nominalnych. Dane o zapadalności długu dla większości krajów uzyskano z opracowań OECD, ale dla niektórych krajów ustalono metodą szacunkową na podstawie danych uzupełniających. Z tabl. 1 nasuwają się następujące wnioski:

1. Przyjęcie lat 2000 i 2008 do zbadania udziału długu publicznego w dochodzie narodowym oznacza porównywanie dwóch okresów różniących się poziomem cen światowych surowców niskich w 2000 r. (baryłka ropy poniżej 20 USD) oraz wysokich w 2008 r. UE jako całość miała wtedy udział długu publicznego w dochodzie narodowym na poziomie zbliżonym.
2. W latach 2000—2008 dług publiczny (krajowy i zagraniczny łącznie) zwiększył się w krajach UE stosunkowo nieznacznie, a w relacji do dochodu narodowego wytworzonego przez te kraje obniżył się z 61,9% w 2000 r. do 61,5% w 2008 r. Jest to jednak tendencja myląca, gdyż dane statystyczne podawane są według stanu członkowskiego UE na dany okres. Kilka krajów unijnych, zwłaszcza Dania i Szwecja, znacznie zmniejszyło ten udział w omawianym okresie. Większy wzrost omawianego udziału nastąpił w W. Brytanii. Z kolei w Stanach Zjednoczonych odnotowano znaczny wzrost udziału długu publicznego w relacji do dochodu narodowego (z 54,4% do 70,0%). Podobnie było w Japonii.
3. Według wstępnych danych w 2009 r. nastąpiło jednak pogorszenie tych relacji ekonomicznych. I tak, na koniec 2009 r. udział długu publicznego w dochodzie narodowym Stanów Zjednoczonych wyniósł 83,1%, z kolei Japonii — 89,8%, Niemiec — 73,1%, W. Brytanii — 68,6% i Francji — 76,1%.
4. Dania i Szwecja stosują bardzo rozsądną politykę wobec długu publicznego. Uważam, że wpływa na to ich polityka społeczna, wymagająca restrykcyjnego dysponowania środkami, a także uwzględnienia znacznych obciążeń podatkowych oraz dokładnego zbilansowania budżetu państwa.
5. Sądzę, że niechęć wielu krajów UE do publikowania oddzielnej statystyki długu publicznego krajowego i zagranicznego wynika z tego, że będąc w strefie euro wiele z nich ma pieniądź eksportowy zagraniczny taki sam, jak krajowy. Grecja (kraj strefy euro) — mająca kłopoty z długiem publicznym — powinna, moim zdaniem, taką statystykę prowadzić.
6. Brak informacji statystycznych o wysokości kredytów handlowych w długu publicznym przyczynił się dodatkowo do opóźnionej reakcji rządu Grecji i UE na sytuację kryzysową. Gospodarka Grecji opiera się w dużym stopniu na świadczeniu zewnętrznych usług transportowych (flota handlowa) oraz na turystyce. Światowy kryzys z lat 2007—2009 znacząco osłabił handel międzynarodowy i zagraniczne potrzeby przewozowe. W ten sposób za-

łamał się plan budżetowy Grecji, bo dochody budżetu państwa radykalnie zmalały.

Gdyby wliczano do długu publicznego w krajach UE także kredyty handlowe, sytuacja stałaby się bardziej przejrzysta co najmniej o rok wcześniej, a może nawet o dwa lata. Wyjaśnienie tej kwestii ma o tyle znaczenie, że ta wyjątkowość reakcji greckiej gospodarki nie może tworzyć precedensu. Pozostałe kraje strefy euro są zdecydowanie mniej zagrożone nadmiernymi długami publicznymi.

Tabl. 2 zawiera kilka podstawowych danych o długu publicznym. Dla krajów UE przyjęto dane o długu publicznym brutto ze statystyki Eurostatu, a dla pozostałych — dane według OECD i IMF (MFW).

**TABL. 2. NIEKTÓRE RELACJE I PROJEKCJE EKONOMICZNE
ZWIĄZANE Z DŁUGIEM PUBLICZNYM**

K r a j e	Prze- ciężna inflacja wielo- letnia z lat 2000— —2008	Stopa obligacji wielo- letnich w 2008 r.	1% długu publiczne- go z 2008 r. w mln USD	Projekcja skutków obniżenia wielkości długu publicznego z 2008 r. o 1%				
				tempo wzrostu PKB w 1 roku w %	oszczędność na oprocentowaniu obligacji w mln USD			
	w %	w pierw- szym roku			w ostatnim roku	łącznie	wobec wartości długu ^d	
Unia Europejska								
Austria	2,2	4,26	2584	−0,6	110	913	4245	1,64
Belgia	1,9	4,42	4518	−0,9	200	1220	4331	0,96
Bułgaria	117,5	5,38	70	−0,1	4	27	104	1,48
Cypr	2,9	4,60	122	−0,5	6	40	152	1,25
Dania	2,0	4,28	1136	−0,3	49	338	1335	1,17
Estonia	4,9	8,16	164	0,0	13	117	585	3,57
Finlandia	1,5	4,29	911	−0,3	39	152	372	0,41
Francja	1,9	4,23	19425	−0,7	822	5590	21801	1,12
Grecja	3,4	4,80	3473	−1,0	167	1403	6594	1,90
Irlandia	3,6	4,53	1156	−0,4	52	322	1159	1,00
Litwa	2,5	5,61	92	−0,2	5	28	91	0,99
Luksemburg	3,1	4,56	79	−0,1	4	26	96	1,22
Łotwa	6,1	6,43	66	−0,2	4	12	24	0,36
Malta	2,6	4,81	53	−0,6	3	15	45	0,85
Niderlandy	2,0	4,23	5069	−0,6	214	1412	5366	1,06
Niemcy	1,7	3,99	24050	−0,7	960	6336	24077	1,00
Polska	2,4	6,07	2486	−0,5	151	800	2520	1,01
Portugalia	2,9	4,52	1617	−0,7	73	453	1631	1,01
Republika Czeska	2,5	4,30	642	−0,3	28	185	703	1,09
Rumunia	12,5	7,70	272	−0,1	21	74	166	0,61
Słowacja	5,2	4,72	262	−0,3	12	56	160	0,61
Słowenia	4,4	4,61	125	−0,2	6	36	126	1,01
Szwecja	1,5	3,89	1820	−0,4	71	341	989	0,54
Węgry	5,5	8,24	1129	−0,7	93	446	1294	1,15
W. Brytania	3,0	4,58	13905	−0,5	637	6115	32410	2,33
Włochy	2,3	4,68	24367	−1,1	1140	7752	30233	1,24

^a Nominalnej.

**TABL. 2. NIEKTÓRE RELACJE I PROJEKCJE EKONOMICZNE
ZWIĄZANE Z DŁUGIEM PUBLICZNYM (dok.)**

K r a j e	Prze- cięt na inflacja wielo- letnia z lat 2000— —2008	Stopa obligacji wielo- letnich w 2008 r.	1% długu publiczne- go z 2008 r. w mln USD	Projekcja skutków obniżenia wielkości długu publicznego z 2008 r. o 1%				
				tempo wzrostu PKB w 1 roku w %	oszczędność na oprocentowaniu obligacji w mln USD			
	w %	w pierw- szym roku			w ostatnim roku	łącznie	wobec wartości długu ^a	
Inne kraje								
Brazylia ^b	7,3	15,3	9593	−0,6	1468	7340	22020	2,30
Chiny ^c	2,2	4,30	3721	−0,1	141	705	2115	0,65
Indie ^b	4,8	23,30	6677	−0,6	1556	7780	23340	3,50
Japonia	−0,1	1,45	84516	−1,7	1225	7350	25725	0,30
Kanada	2,2	4,04	10464	−0,5	423	2538	8883	0,85
Norwegia	1,7	4,35	2259	−0,5	98	304	623	0,28
Rosja	12,7	7,53	3695	−0,2	.	.	.	.
Stany Zjednoczone	2,8	3,67	102140	−0,7	3749	16121	42721	0,42

^a Nominalnej. ^b Dane o oprocentowaniu podano szacunkowo. ^c 2006 r.

Ź r ó d ł o: jak w tabl. 1.

Na podstawie tych danych oraz uwzględniając stopę oprocentowania obligacji wieloletnich z 2008 r. można przedstawić scenariusz sytuacji, co by było, gdyby dług publiczny państwa zmniejszyć o 1%. Regułą jest to, że wielkość długu państwowego z roku poprzedniego jest niemal odtwarzana w roku następnym, mimo spłaty części długu wynikającej z terminów zapadalności obligacji państwowych. Zrównoważenie budżetów państwa wymaga, na ogół, nowych emisji obligacji niemal w wartości równej wartości obligacji spłaconych. Jest to proces złożony. Podobnie jak może być nim zamiar zmniejszenia udziału długu publicznego w dochodzie narodowym. Tę zasadę wzięto pod uwagę budując tabl. 2. Jednak oczywiste jest, że można tego dokonać jedynie poprzez szacunki. W projekcji tabelarycznej pominięto np. to, że część długu publicznego jest indeksowana inflacją cen, natomiast inna część to obligacje zerokuponowe, których działanie jest oparte na zasadzie innej niż klasyczne oprocentowanie obligacji. Nie ma bowiem danych opisujących te zjawiska, a większość oprocentowania długu publicznego obliczana jest w sposób podany w tablicy. Jest też oczywiste, że stopa oprocentowania może ulegać zmianie. Pominięto również istotny argument, że zwiększona stopa inflacji może znacznie pomniejszyć realną wartość pożyczek, zwłaszcza wielkość długu bez oprocentowania.

Oto niektóre wnioski wynikające z tabl. 2:

1. Gdy inflacja jest wysoka, to stopa oprocentowania obligacji wieloletnich też jest wyższa. Ale to może być mylne spostrzeżenie, bo np. w Indiach w 2008 r. stopa oprocentowania była wysoka, a inflacja wieloletnia była niska. W Bułgarii wieloletnia stopa inflacji była wysoka, ale zbliżając się do 2008 r. rady-

kalnie spadała, co odzwierciedliło się w oprocentowaniu obligacji wieloletnich.

2. Obniżenie wielkości długu publicznego o 1% wywołuje niejednakowe skutki w tempie wzrostu dochodu narodowego poszczególnych krajów, których dane przedstawiono w tablicy. Przy dużym zadłużeniu skutki będą większe. Ale w sumie spadek tempa wzrostu dochodu narodowego będzie nieznaczny, możliwy do zneutralizowania i przemianowania na tendencję wzrostową przez inne czynniki wzrostu dochodu narodowego. I to nawet w tym samym roku, w którym zaczęto by obniżać wielkość długu publicznego. Tak wykazują dane wieloletnie dla krajów, które znacznie zmniejszając stopień zadłużenia miały przyrosty dochodu narodowego niemal co roku.
3. Opłacalność zmniejszenia długu publicznego jest w zasadzie jednoznaczna (tabl. 2), wielkość sumy oprocentowania długu publicznego dla prawie 2/3 krajów przewyższyłaby wielkość ewentualnej pożyczki. Czyli pożyczając trzeba zwrócić najczęściej podwójną kwotę pożyczki. Jedynie kraje o bardzo niskim zadłużeniu mogą niekiedy skorzystać na wzroście zadłużenia publicznego.
4. Niektóre kraje, zwłaszcza Stany Zjednoczone i Japonia, stosują taktykę bardzo niskiej stopy oprocentowania, przez co, mimo wysokiego zadłużenia, wartość oprocentowania zbytnio nie rośnie. A Japonia ma w XXI w. nawet wiele lat deflacji.
5. Polski dług publiczny mieści się w przedziale sytuacji przeciętnej. Jego oprocentowanie nieznacznie przewyższa wielkość pożyczonych środków. Występuje znaczna opłacalność zmniejszania zadłużenia publicznego.
6. Sądę, że w najgorszej sytuacji, związanej z długiem publicznym, oprócz krajów znacznie zadłużonych, ze słabymi walutami narodowymi, są jeszcze kraje znajdujące się w dwóch odmiennych sytuacjach. Pierwsza z nich dotyczy tych krajów, które miały stopień zadłużenia publicznego nie za wysoki, ale jednocześnie nie dawało to podstaw do wprowadzenia względnej równowagi finansowej w przyszłości. Należą do nich Stany Zjednoczone. Jednak, o ile rząd amerykański może doprowadzić szybko do nadwyżki dochodów nad wydatkami w budżecie państwa, o tyle nie ma szansy, by szybko doprowadzić do równowagi bilansu handlu zagranicznego. Z kolei druga sytuacja dotyczy Japonii. Jest to kraj mocno zadłużony, niemający praktycznie możliwości, by przy corocznym obniżaniu zadłużenia móc generować inne czynniki wzrostu dochodu narodowego, które przewyższałyby spadek jego tempa wzrostu związany z obniżaniem zadłużenia publicznego. Kraje te wyznaczają tempo rozwoju gospodarki światowej. We wspólnym interesie wszystkich krajów świata jest szukanie rozwiązań skłaniających do klauzuli porozumiewawczej w tej sprawie. Im szybciej, tym lepiej.

Podane w tabl. 1 informacje o długu zagranicznym dotyczą na ogół wartości nominalnej, a nie rynkowej. Dla Francji i W. Brytanii statystyka podaje jednak wartość rynkową, a nie nominalną niektórych składników długu publicznego. Nie podaje jednak w wartości ogółem długu publicznego danych o kredytach

handlowych oraz o oprocentowaniu długu zagranicznego; MFW oraz Bank Światowy publikują inne informacje, uwzględniające te trzy składniki długu, jednak nie publikują danych o długu publicznym krajów rozwiniętych. Dlatego też w tabl. 3 zamieszczono dane o państwowym długu publicznym zagranicznym według metodologii MFW. Możliwe było zebranie danych jedynie dla 9 krajów, spośród 36 zamieszczonych w poprzednich tablicach. Sądę jednak, że ta statystyka może dostarczyć też wielu użytecznych wniosków analitycznych.

**TABL. 3. PAŃSTWOWY DŁUG PUBLICZNY ZAGRANICZNY
I JEGO RELACJE EKONOMICZNE**

K r a j e	Państwowy dług publiczny zagraniczny w 2008 r.	Dług zagraniczny krótkotermi- nowy w 2008 r.			Urzędowy kurs walutowy waluty krajowej wobec USD — stan w końcu roku	
	w mln USD	w % do			2000	2008
		dochodu narodowego	rezerw dewi- zowych	zagranicznych inwestycji bezpośrednich		
Brazylia	255614	16,2	18,9	80,2	1,955	2,336
Bułgaria	38045	76,2	103,1	201,4	2,102	1,387
Chiny	378245	8,7	9,5	127,2	8,277 ^a	6,835 ^a
Indie	230611	19,9	17,6	108,4	46,750 ^a	48,455 ^a
Litwa	31719	67,0	126,8	466,3	4,000	2,451
Łotwa	42108	124,6	268,7	1043	0,613	0,495
Polska	218022	41,3	104,4	439,1	4,143	2,962
Rosja	402453	24,0	12,8	75,7	28,160	29,380
Rumunia	104943	52,5	78,2	225,4	2,593	2,834

^a Kurs walutowy rynkowy.

Ź r ó d ł o: jak w tabl. 1; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009 (2010)*, GUS, Warszawa.

Niektóre z nich dotyczą następujących problemów:

1. Porównanie danych o państwowym długu publicznym zagranicznym w wartości nominalnej z wartością rynkową jest szokujące. Różnica jest najczęściej ponad 3-krotna. Tym samym niskie wskaźniki zadłużenia publicznego zawarte w dwóch tablicach o wartości nominalnej długu dla wielu krajów UE stawiają je w trudnej sytuacji względem wielkości długu publicznego. Dotyczy to przede wszystkim Bułgarii, Litwy, Łotwy, być może także Estonii (dla której brak danych), choć jej terminem przystąpienia do strefy euro jest 1.01.2011 r. Wskaźnik zadłużenia publicznego długiem zagranicznym dla Polski, zawarty w tabl. 3, oznacza, że polska polityka finansowa wymaga w najbliższym czasie czujności i szybkiej reakcji wobec ryzyka znacznych zmian kursu walutowego złotego. Tym samym wskazane jest wkomponowanie do metodologii obliczeń statystycznych długu publicznego, stosowanej w krajach UE, także wartości kredytów handlowych.

2. Wskaźniki zadłużenia publicznego rynkowego relacjonowane do wielkości dochodu narodowego w tych krajach kształtują się w dużej mierze pod wpływem dwóch czynników: wielkiego zasilania finansowego za pomocą UE oraz wyjątkowo intensywnej wymiany międzynarodowej, związanej z działalnością firm nierezydentów i ich przepływami finansowymi z firmą macierzystą.
3. Występuje wielka podatność niemal wszystkich krajów UE, przyjętych w 2004 r. i później, na zmiany przepływów finansowych międzynarodowych, co oddziałuje na wzrost/spadek gospodarczy oraz na odpływ waluty obcej i osłabienie waluty narodowej. Dotyczy to kredytów krótkoterminowych. Dla Bułgarii, Litwy i Łotwy, a nawet Polski wielkość zadłużenia kredytami krótkoterminowymi zagranicznymi przewyższa nawet wartość rezerw dewizowych. Sytuacja ta, na szczęście, to efekt gospodarowania firm zagranicznych w krajach niemacierzystych. I one głównie odpowiadają swoim majątkiem i swoimi decyzjami gospodarczymi za perturbacje z tym związane. Brak jednak rzetelnej statystyki, jaki udział mają w tym firmy krajowe lokalizujące filie za granicą, choć istnieje dla tych danych roczna statystyka przepływów finansowych. Warto jest prowadzić dane statystyczne dotyczące długu, bo śledzenie ewentualnych zagrożeń nagłymi przepływami walut jest podstawą ekonomicznych i racjonalnych decyzji.
4. Polska i Litwa mają wielką wrażliwość na coroczny napływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich, co rzutuje na kurs waluty. Wartość kredytów krótkoterminowych przewyższa ponad czterokrotnie wartość napływu kapitału zagranicznego. A jedną z cech kryzysu jest osłabienie więzi międzynarodowych: handlu zagranicznego oraz napływu inwestycji zagranicznych z krajów rozwiniętych. Między innymi dlatego złoty osłabł i ciągle dotąd nie może wrócić do swej siły z okresu wielkiego napływu kapitału zagranicznego.
5. Polska i Litwa miały wyjątkowo duże wahania kursu walutowego w okresie 2000—2008. To w znacznym stopniu także wpływ nierównomierności napływu kapitału zagranicznego.
6. Zaznaczę, że według danych *Monthly Bulletin of Statistics ONZ* (stan na 31.11.2009 r.) rezerwy dewizowe (bez złota) Polski są najwyższe spośród wszystkich krajów UE, wyższe prawie o połowę od rezerw dewizowych Niemiec. Polska jest 16 krajem świata według wielkości rezerw dewizowych. Posiadanie rezerw dewizowych ma mniejszą wagę w systemie oceny sytuacji gospodarczej krajów świata. W dużym stopniu stanowią one zamrożenie środków, od którego część krajów z permanentnymi nadwyżkami w wymianie międzynarodowej chce odejść, tworząc tzw. fundusze niezależne. Niemniej w krajach, które nie mają permanentnej nadwyżki handlowej, rezerwy dewizowe są potrzebne dla prowadzenia płynnego handlu zagranicznego.

Podsumowanie

Statystyka międzynarodowa państwowych długów publicznych, krajowych i zagranicznych urasta do jednego z ważniejszych czynników sprzyjających prowadzeniu skutecznej polityki gospodarczej. Jednak jest ona pełna luk i rozbieżności metodologicznych. Wymaga więc podjęcia starań o standaryzację. Mimo to można wyciągnąć z niej wnioski, że zmniejszanie stanu zadłużenia w jakiejś umiarkowanej skali jest bardzo korzystne dla gospodarki światowej, choć może nieznacznie zmniejszyć tempo wzrostu dochodu narodowego. Wyjątkiem są kraje o bardzo dużym zadłużeniu oraz te, których wymiana gospodarcza z zagranicą (z uwzględnieniem bieżącego bilansu płatniczego i przepływu zagranicznych inwestycji bezpośrednich) jest permanentnie ujemna.

mgr Jacek Ziemiecki — Warszawa

SUMMARY

In the finance crisis years, The State Public Debt (domestic and foreign) is one of economic category elements which are influenced by market as well as economic politics. A low standardization degree of the public debt in statistics produced by IMF as well as Eurostat is an obstacle to conduct judicious politics of the public debt value shaping. The article presents projection which shows that a gradually abatement of debt can insignificantly reduce pace of the national income increase in the first years of the debt abatement. The pace of the national income increase can be bigger in the next years because the debt value will decrease.

РЕЗЮМЕ

Государственный долг, внутренний и внешний, в годы финансового кризиса является компонентом экономических категорий, на которые воздействует не только рынок, но и экономическая политика. Препятствием для разумной политики определения государственного долга является относительно низкая степень его стандартизации в статистике проводимой в этой области МВФ и Евростатом. В статье была проведена проекция, в которой показано, что постепенное погашение задолженности может только незначительно снизить темпы роста национального дохода в первые годы погашения задолженности, а в следующие годы может даже их ускорить, так как «горб задолженности» уменьшится.